

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Marcina Kłodzińskiego pt. *Funkcjonowanie aparatu władzy politycznej w Tczewie i powiecie tczewskim w latach 1945-1956*,
Gdańsk 2017, ss. 660**

Problematyka dotycząca funkcjonowania aparatu władzy politycznej w Polsce Ludowej ma już swoje odbicie w literaturze, ale istniejący stan badań jest dość nierównomierny. W sporej części prace te zostały napisane przed 1989 r., co sprawia, iż zwłaszcza w warstwie interpretacyjnej pozostawiają wiele do życzenia. Należy tu również zaznaczyć, że dotychczasowa literatura przedmiotu w większym stopniu podejmowała tę problematykę w odniesieniu do szczebla centralnego lub wojewódzkiego, rzadziej zaś analizowała ją w wymiarze powiatu.

W tym kontekście sędzę, iż decyzja mgr. Marcina Kłodzińskiego o wyborze tematu odnoszącego się do funkcjonowania aparatu władzy politycznej w Tczewie i powiecie tczewskim w latach 1945-1956 jest jak najbardziej zasadna. W pełni zgadzam się z autorem, który we wstępie pisze na ten temat następująco: „Przyjmując nawet, (...) że głównym zadaniem tczewskiego aparatu władzy politycznej było przenoszenie w teren ustaleń poczynionych przez wyższe instancje, należy pamiętać o całym wachlarzu różnego rodzaju lokalnych czynników, które miały wpływ na samą ich realizację, czy też efekt końcowy. Już sam wybór środków mógł zadecydować o powodzeniu lub porażce. Ogromny wpływ miała również sytuacja wewnątrz samego lokalnego aparatu władzy. Podobnych czynników można by pokazać więcej. Pokazują one, że nawet przy ograniczonej odgórnie samodzielności instancji powiatowej, sposób jej funkcjonowania miał pewien wpływ na wprowadzanie kreowanej przez władze centralne polityki. W związku z tym poznanie aspektów jej działalności wydaje się niezbędne dla pełnego zgłębienia procesów determinujących przemiany tzw. <Polski Ludowej> w ujęciu lokalnym” (s. 14-15). Trafnie też, jak sędzę, doktorant sformułował główne pytania badawcze, które dla porządku należy tu przywołać:

- Jak i w jakich okolicznościach powstał tczewski aparat władzy politycznej?
- Jak przebiegała droga zdobycia w nim hegemonii przez partię komunistyczną i czy napotkała ona na niej opór?
- Jakie były stosunki pomiędzy jej elementami składowymi?
- Czy aparat władzy politycznej w Tczewie i powiecie tczewskim był organizmem stabilnym wewnątrznie?

- Jak możemy określić skuteczność lokalnych władz politycznych w realizowaniu zleczanych przez instancje zwierzchnie zadań?

- W jaki sposób sytuacja wewnętrzna tczewskiego aparatu wpływała na ich wdrażanie w życie? (s. 15).

Cezury rozprawy, początkowa i końcowa, są w pełni przekonujące. Rok 1945 stanowił początek budowy nowego aparatu władzy, a 1956 był istotną datą w dziejach Polski Ludowej, skutkując poważnymi zmianami społeczno-politycznymi w skali ogólnokrajowej jak i lokalnej. Nie budzi też wątpliwości wskazany w tytule zakres terytorialny pracy uwzględniający zachodzące w owym czasie zmiany w podziałach administracyjnych.

Rozprawa składa się ze wstępu (s. 5-32), siedmiu kolejnych rozdziałów (rozd. I – s. 33-55; rozdz. II – s. 56-123; rozdz. III – s. 124-195; rozdz. IV – s. 196-324; rozdz. V – s. 325-425; rozdz. VI – s. 426-538; rozdz. VII – s. 539-613), podsumowania (s. 613-628), wykazu skrótów (s. 629-634), wykazu tabel (s. 635) oraz bibliografii (s. 636-660). Została napisana w układzie chronologiczno-problemowym, co jest w pełni przekonujące. Jej konstrukcja jest logiczna, dobrze przemyślana, jest konsekwencją wnikliwie przeanalizowanych źródeł i literatury przedmiotu. Cezury wewnętrzne uwzględniają zarówno ważne wydarzenia w życiu kraju, jak i te, które miały miejsce w Tczewie i powiecie tczewskim.

Należy zaznaczyć, iż autor bardzo konsekwentnie starał się ustosunkowywać do postawionych we wstępie pytań badawczych zarówno w kolejnych rozdziałach, jak i w podsumowaniu rozprawy. Na tle istniejącej literatury, w której zarysowywano niezbyt prawdziwy obraz aparatu władzy politycznej, „prezentujący go jako monolit”, praca ta wyróżnia się ukazaniem sporów i konfliktów wewnętrznych w jego obrębie.

Należałoby przy tym podkreślić znaczący wkład pracy mgr. Kłodzińskiego w zakresie odtworzenia i przybliżenia sylwetek biograficznych ludzi związanych z aparatem władzy na analizowanym obszarze. Nierzadko zachowały się o nich jedynie bardzo skromne dane. Być może, że recenzowana rozprawa otworzy drogę do uzupełnienia tego typu informacji.

Autor oparł swą pracę na materiałach źródłowych i literaturze przedmiotu. Należy tu podkreślić, iż te pierwsze zostały solidnie zebrane i gruntownie wykorzystane. Tylko dla porządku skonstatujmy, iż są wśród nich archiwalia zaczerpnięte z Archiwum Akt Nowych, Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Archiwum Państwowego w Gdańsku i jego oddziału w Gdyni, Archiwum Państwowego w Bydgoszczy oraz z Sekcji Historii Miasta Miejskiej Biblioteki Publicznej w Tczewie. Doktorant wyzyskał również istotną dla tematu prasę (zwłaszcza „Dziennik Bałtycki” i „Głos Wybrzeża”), wydawnictwa źródłowe oraz

niepublikowane wspomnienia i relacje przechowywane najczęściej w postaci maszynopisów w zbiorach różnych archiwów.

Nie budzi też zastrzeżeń wykaz literatury przedmiotu. Dorzuciłbym, co prawda do tej listy jeszcze kilka pozycji poświęconych Polskiej Partii Socjalistycznej¹ i Stronnictwu Demokratycznemu², nie są to jednak opracowania bezpośrednio odnoszące się analizowanego tematu, nie sądzę też, że ich wykorzystanie wpłynęłoby zasadniczo na ustalenia zawarte w rozprawie.

Mam natomiast pewne uwagi do sposobu przedstawienia źródeł i literatury we wstępie i bibliografii. Niepublikowane prace dyplomowe przechowywane w archiwaliach zaliczyłbym do literatury. W bibliografii, z kolei, wprowadziłbym zasadniczy podział na źródła i literaturę. Roczniki statystyczne umieściłbym w dziale – wydawnictwa źródłowe.

Praca została napisana bardzo poprawnym językiem, jest przejrzysta i komunikatywna, w związku z czym jej lektura sprawia wiele przyjemności. Autor umiejętnie panuje nad obfitym materiałem, nie dając mu się zdominować. Nie miałem odczucia, by chciał napisać o wszystkim, czego na dany temat się dowiedział.

Z racji recenzenckiego obowiązku muszę stwierdzić, że w pracy znalazła się pewna liczba drobnych najczęściej uchybień, ale jest ich stosunkowo niewiele. Poniżej wyszczególniam miejsca, w których tekst wymagałby pewnej korekty:

- s. 78, wiersz 7-8 z góry;
- s. 108, wiersz 11-14 z dołu;
- s. 111, wiersz 6-7 z góry;
- s. 114, wiersz 3-4 z góry (niefortunne skomponowanie cytatu);
- s. 116, wiersz 6-7 z góry (niezbyt dobre sformułowanie);
- s. 119, wiersz 1 z góry;
- s. 174, wiersz 3 z góry (coś nie tak);
- s. 177, wiersz 7 z dołu – stanowisko z małej litery;
- s. 313, wiersz 4 z dołu (coś nie tak); s. 330, wiersz 16-17 z góry – „w skład władz KP PPR” – raczej „w skład KP PPR”.

W tekście znajduję też, dość nieliczne miejsca, w których występują powtórzenia lub niewłaściwe odmiany a także tzw. „literówki”.

---

¹ J. Tomicki, *Polska Partia Socjalistyczna 1892-1948*, Warszawa 1983; S. Stępień, *Polska Partia Socjalistyczna w województwie lubelskim 1944-1948*, Lublin 1980.

² W. Żebrowski, *Z dziejów Stronnictwa Demokratycznego w Polsce*, Bydgoszcz 1999.

Podsumowując powyższe uwagi, należy stwierdzić, iż rozprawa doktorska mgr. Marcina Kłodzińskiego jest efektem solidnego wysiłku badawczego i stanowi pierwsze tak obszerne i wnikliwe studium poświęcone aparatowi władzy politycznej w Tczewie i powiecie tczewskim w latach 1945-1956. Uważam, że spełnia ona wymogi stawiane pracom doktorskim w myśl ustawy z 14 marca 2003 r. (art. 13). Wnioskuje również o dopuszczenie doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Prof. dr hab. Eugeniusz Koko

